МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет Географічний
Кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорона природи

Затверджено
На засіданні кафедри РВПР І ОП
факультету географічного
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від "31"_серпня_2023 р.)

Завідувач кафедри _____ Рожко І. М.

Силабус

з вибіркової навчальної дисципліни

«Екологічний менеджмент»,

що викладається в межах ОПП (ОПН)

другого (магістерського) рівня вищої освіти для здобувачів

зі спеціальності 106 Географія

Львів 2023

Назва курсу	Екологічний менеджмент
Адреса викладання курсу	вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000 Географічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи.
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки, 106 Географія
Викладачі курсу	КойноваІ.Б., кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри РВПР і ОП.
Контактна інформація викладачів	Iryna.Koynova@lnu.edu.ua, https://geography.lnu.edu.ua/employee/kojnova-iryna-bohdanivna
Консультації по курсу відбуваються	Консультації - в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через Tims або Telegram. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	https://geography.lnu.edu.ua/course
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати студентам необхідні знання і вміння, необхідні для того, щоб у подальшій професійній діяльності застосовувати теорію екологічного менеджменту для розроблення і запровадження системи екологічного менеджменту на суб'єктах управління згідно міжнародних стандартів, прийняття еколого-зорієнтованих управлінських рішень на будь-якому рівні.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Екологічний менеджмент» є вибірковою навчальною дисципліною з циклу професійної та практичної підготовки спеціальності 106 Географія другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка викладається у 1 семестрі в обсязі 5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Мета: сформувати у студентів знання щодо методології екологічного менеджменту з використанням закордонного досвіду на різних рівнях - державному, регіональному, локальному в Україні та практичні навички розроблення і запровадження системи екологічного менеджменту на суб'єктах управління згідно міжнародних стандартів. Цілі: - засвоїти теоретико-методологічні основи екологічного менеджменту та регіональну специфіку використання природних ресурсів; - навчитися використовувати на практиці успішні вітчизняні та закордонні методи екологічного менеджменту; - розглянути різні підходи та інструменти екологічного менеджменту з позицій збалансованого розвитку територій; - сформувати вміння та навички для розроблення та запровадження Системи Екологічного Менеджменту згідно міжнародних стандартів ІСО 14000 та ДСТУ на підприємствах/організаціях різного виду діяльності. У результаті навчання студенти мають набути таких загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення. Спеціальні (фахові) компетентності:

	СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів. СК 4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня. СК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, проводити їхню геоекологічну й супільно-географічну експертизу та моніторинг. СК 6. Здатність застосовувати у професійній діяльності теоретичні знання і практичні навички системного аналізу і синтезу, географічного моделювання та прогнозування. СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку. СК.11. Здатність приймати оптимальні управлінські рішення у виробничій діяльності
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216 с. 3. Лук'янова О. М. Екологічний менеджмент: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2022. – 66 с. 4. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 5. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 6. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 7. Поп С.С. Управління природокористуванням: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Ужгород: УжНУ, 2021. – 86 с. 8. Екологічне управління та безпека бізнесу: курс лекцій. - Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2017. – 338 с. 9. Екологія і організація природоохоронної діяльності: Навчальний посібник. – К.:, 2006.– 304 с 10. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. Електронний ресурс. – режим доступу:

https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf
11. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016 Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf
12. Даянкач А. Система екологічного менеджменту - повний посібник // Електронний ресурс. – режим доступу: https://www.dqsglobal.com/uk-ua/blog/sistema-ekologichnogo-menedzhmentu-povnij-posibnik
13. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051
14. Галушкіна Т. П. Екологічний аудит // Економіка природокористування : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Т. П. Галушкіна ; М-во освіти і науки України. – Харків, 2009. – С. 328–340.
15. Волошенко О. О. Екологічний потенціал у системі стратегічного управління еколого-орієнтованим розвитком підприємства / О. О. Волошенко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 6. - С. 183-186.
16. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна. 2 огляд. – ООН. Нью-Йорк і Женева, 2007.–223 с.
17. Макарова Н. С. Механізм управління раціональним природокористуванням // Економіка природокористування : навч. посіб. / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук ; М-во освіти і науки України. - Київ, 2007. – С. 231–252.
18. Шило С. В. Зарубіжний досвід еколого-економічного управління природокористуванням / С. В. Шило // Економіка АПК. - 2012. - № 7. - С. 145148.
19. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.
20. Місцевий екологічний план дій “Вода для життя” chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://greenworld.in.ua/files/docs/1364759254.pdf
21. Клименко Н.О. Практикум з розробки стратегій місцевого сталого розвитку. Навчальний посібник // Клименко Н.О., В.М.Боголюбов, Л.В.Клименко, О.А.Брежицька. – Херсон, 2013 – 230 с.
22. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development/Christopher J. Barrow.- Routledge, 2005 – 276 p.
23. Environmental management // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.
24. Environmental management systems – Requirements with guidance for use: ISO 14001:2004. – [Second edition 2004-11-15]. – Geneva, 2004. – 23 p.

Додаткова література:

25. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної

	екологічної політики України на період до 2030 року //Відомості Верховної Ради, 2019, № 16, ст.70 26. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41, ст. 546 27. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит» – Урядовий кур'єр . – 2004. - № 150. 28. Закон України Про стандартизацію // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 31, ст.1058. 29. Податковий кодекс України. Інтернет ресурс: https://tax.gov.ua/nk/ 30. Закон України Про управління відходами – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text Інтернет-ресурси: 31. http://www.menr.gov.ua – офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 32. http://www.ecology.lviv.ua – сайт департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації 33. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html 34. http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації "Зелений світ". Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.
Тривалість курсу	150 год., 5 кредити
Обсяг курсу	48 години аудиторних занять (з них: 32 годин лекцій і 16 годин практичних занять) та 102 години самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде **знати:** - як запроваджувати екологічний менеджмент в Україні на різних рівнях; - сучасне природоохоронне та ресурсне законодавство України; - міжнародні угоди щодо раціоналізації природокористування, що ратифікувала Україна; - закордонний досвід впровадження екологічного менеджменту; - стандарти, що застосовують для ефективного екологічного менеджменту та охорони природи. **вміти:** - запроваджувати екологічний менеджмент на основі сучасного законодавства, знань екологічних закономірностей та принципів збалансованого розвитку; - запроваджувати системи екологічного управління на підприємствах; - застосовувати різні підходи, методи та інструменти для запровадження екологічного менеджменту з врахуванням закордонного досвіду. Курс повинен сприяти набуттю таких **програмних результатів** навчання: ПРН 5. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень. ПРН 6. Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку. ПРН 7. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та

	регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня. ПРН 9. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг. ПРН11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму. ПРН12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень. ПРН14. Оцінювати масштаби та вміти запропонувати шляхи подолання негативних явищ у географічній оболонці.
Ключові слова	Екологічний менеджмент, системний аналіз, природокористування, управління, екологічний імператив, екологічна політика, екологічне законодавство, функції екоменеджменту, екологічні закони, попереджувальний підхід, повний життєвий цикл продукції, система екологічного менеджменту, екологічний аспект діяльності підприємства, відповідальне споживання, збалансоване природокористування, низьковуглецевий розвиток економіки, екологічні стандарти, розширена відповідальність виробника.
Формат курсу	Очний /заочний
	Проведення лекцій, семінарських /практичних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Подано нижче у формі СХЕМИ КУРСУ**
Підсумковий контроль, форма	залік в кінці семестру, комбінований
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з географії, екології, раціонального природокористування, достатніх для сприйняття категоріального апарату даного курсу, розуміння підходів до вибору ефективних заходів екологізації діяльності будь-якого підприємства, організації, установи.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	лекції, презентації, дискусія-обговорення актуальних проблем, колаборативне навчання (форми –спільні та індивідуальні дослідні проєкти, тьюторство тощо) проектно-орієнтоване навчання. Лекції супроводжуються демонстрацією схем, таблиць з використанням мультимедійного обладнання.
Необхідне обладнання	Комп'ютер та проектор із загальновживаними програмами та операційними системами: Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel, Microsoft Office PowerPoint, Paint. Для забезпечення дистанційного навчання: програми TEAMS і ZOOM
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	*Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:* *• практичні/самостійні тощо – 40% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 40;* *індивідуальне завдання - 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 30;* *• контрольні заміри (1 модуль): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів –30.* *Підсумкова максимальна кількість балів__100__* *На модульній роботі кожен студент отримує завдання, яке містить теоретичні запитання, завдання на перевірку практичного застосування теоретичних знань, набір термінів і визначень. Отримані бали за модуль та ІДЗ додаються до балів, отриманих на семінарських та практичних заняттях.*

	Письмові роботи: *Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, індивідуальне завдання тощо).* ***Академічна доброчесність****: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.* ***Відвідання занять*** *є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні зайняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.* ***Література.*** *Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.* ***Політика виставлення балів.*** *Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.* *Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.*
Питання до заліку чи екзамену.	1. Поняття та основні функції екологічного менеджменту 2. Екологічний менеджмент як механізм гармонізації системи „природа-суспільство" 3. Історія розвитку екологічного менеджменту в світі 4. Основні принципи й елементи екологічного менеджменту 5. Предмет, мета і завдання екологічного менеджменту 6. Системний підхід в екологічному менеджменті. Природокористуванні, охороні природи. 7. Правове забезпечення екологічного менеджменту 8. Сучасний екологічний менеджмент України: аналіз на різних рівнях управління 9. Сучасні вимоги до екологічного менеджменту 10. Тлумачення понять екологічний менеджмент, екологічне управління, система екологічного менеджменту 11. Система екологічного менеджменту в Україні: приклади успішнох роботи 12. Перспективи розвитку та концепція екологічного менеджменту в Україні 13. Стандарти ДСТУ ІСО 14000 : 2015 - Система екологічного менеджменту - історія та хронологія розвитку 14. Переваги від введення системи екологічного менеджменту і витрати на її реалізацію 15. Етапи впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві 16. Попереджувальний підхід як основа системи екологічного менеджменту. Приклади застосування 17. Еколого-економічні ефекти запровадження "чистого виробництва"

	18. Попередній екологічний аналіз діяльності підприємства 19. Екологічні аспекти основної діяльності підприємства 20. Екологічні аспекти невиробничої діяльності підприємства 21. Екологічні аспекти виробництва побічної продукції при роботі підприємства 22. Екологічні аспекти діяльності підприємства: сфера послуг 23. Екологічна політика підприємства: розробка, оформлення, запровадження 24. Стадія планування при впровадженні СЕМ на підприємстві 25. Постановка цілей і завдань при впровадженні СЕМ на підприємстві 26. Програма екологічного менеджменту на підприємстві: формування, впровадження 27. Механізм впровадження системи екологічного менеджменту 28. Можливості запровадження екологічних імперативів при прийнятті управлінських рішень на різних рівнях в Україні. 29. Приклади застосування сучасних інструментів екологічного менеджменту на регіональному та локальному рівні в Україні та можливості щодо їх вдосконалення з використанням закордонного досвіду. 30. Екологічний менеджмент у сфері поводження з відходами в Україні 31. Екологічний менеджмент вторинними ресурсами з відходів виробництва 32. Специфіка менеджменту небезпечними відходами. 33. Піраміда поводження з відходами, як основа екологічного менеджменту 34. Екологічний менеджмент – основа декарбонізації економіки України 35. Екологічний менеджмент – база для виконання міжнародних кліматичних зобов'язань України
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль 1										
Т 1-2	Т 3-4	Т 5-6	Т 7-8	Т 9-10	Т 11-12	Т 13-14	Т 15-16	ІДЗ	М 1	100
5	5	5	5	5	5	5	5	30	30	

Т1, Т2 ... Т8 – теми, ІДЗ – індивідуальне дослідне завдання, М 1 – модульна робота

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі	**Оцінка**	**Оцінка за національною шкалою**

види навчальної діяльності	**ECTS**	**для екзамену, курсового проекту (роботи), практики**	**для заліку**
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
71 – 80	C		
61 – 70	D	задовільно	
51 – 60	E		
21 – 50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 20	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Схема курсу «Екологічний менеджмент»

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності	Література.*** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
1 тиждень/ 7 год	Тема 1. Методологія екологічного менеджменту. Базові теоретичні принципи, підходи та функції. *Природоохоронне законодавство України. Екологічна політика України. – доповідь на семінар* .	Лекція *Самостійна робота*	1. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 5. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	2 год. *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару,* 5 год.	1 тиждень
2 тиждень/ 7 год	Тема 2. Екологічний менеджмент природокористування - передумова виходу з еколого-економічної кризи. Екологічний імператив. *Основні відмінності між раціональним та нераціональним природокористуванням. Аналіз конкретних прикладів – доповідь на*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 4. НазарукМ.М., КойноваІ.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка*	2 тиждень

	семінар		екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 6. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	*до семінару, 5 год*	
2 тиждень/ 2 год	Тема 1-2. Методологія екологічного менеджменту. Базові теоретичні принципи та підходи. Екологічний менеджмент як механізми гармонізації системи „природа-суспільство". Системність управління. Екологічний імператив. **Дискусія на тему :** Чому сучасне, достатньо розгалужене, природоохоронне законодавство не стимулює широке запровадження екологічного менеджменту?	Семінар, групова дискусія,	1. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 4. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 6. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED.PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	2 год	2 тиждень
3 тиждень/ 7 год	Тема 3. Екологічний менеджмент природокористування та охорони природи на загальнодержавному рівні *Аналіз функцій та обов'язків*	Лекція, *Самості*	1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД	2 год *Опрацювання літератури,*	3 тиждень

	міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України - доповідь на семінар	*йна робота*	«Університетська книга», 2005. – 759 с. 3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів	*самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	
4 тиждень/ 7 год	Тема 4. Екологічний менеджмент на галузевому/корпоративному рівні *Ессе на тему : приклад корпоративного екологічного менеджменту українських/закордонних компаній*	Лекція, *Самості йна робота*	1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційні сайти державних агенцій управління природними ресурсами в Україні 5. Офіційні сайти галузевих міністерств	2 год *Опрацювання літератури, ессе, підготовка до семінару, 5 год*	4 тиждень
4 тиждень/ 2 год	Тема 3-4. Аналіз функцій та зобов'язань, можливостей та обмежень, успіхів та недоліків роботи міністерств/ відомств/установ, організацій, що здійснюють екологічний менеджмент на різних рівнях управління природними ресурсами в Україні. **Дискусія на тему :** Який підхід в управлінні природокористуванням ефективніший : ресурсний чи галузевий?	Семінар, групова дискусія,	1. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційні сайти державних агенцій управління природними ресурсами в Україні 5. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів	2 год	4 тиждень
5	Тема 5.Економічні аспекти	Лекція,	1. Податковий кодекс України. Інтернет ресурс:	2 год	5 тиждень

тиждень/ 7 год	природокористування. Плата за використання природних ресурсів. Екологічний податок**.** *Аналіз ставок екологічного податку: чи виконують вони мотиваційну функцію?- доповідь на семінар*	*Самостійна робота*	https://tax.gov.ua/nk/ 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 5. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 6. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	*Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	
6 тиждень/ 7 год	Тема 6. Можливості запровадження нових економічних інструментів екологічного менеджменту та регулювання природокористування з використанням закордонного досвіду. *Закордонний досвід екологічного страхування, продаж квот на викиди забруднюючих речовин - доповідь на семінар*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Волошенко О. О. Екологічний потенціал у системі стратегічного управління еколого-орієнтованим розвитком підприємства / О. О. Волошенко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 6. - С. 183-186. 2. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна. 2-й огляд. – ООН. Нью-Йорк і Женева, 2007.– 223 с. 3. Макарова Н. С. Механізм управління раціональним природокористуванням // Економіка природокористування : навч. посіб. / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук ; М-во освіти і науки України. - Київ, 2007. – С. 231–252. 4. Шило С. В. Зарубіжний досвід еколого-економічного управління	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	6 тиждень

			природокористуванням / С. В. Шило // Економіка АПК. - 2012. - № 7. - С. 145148. 5. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.		
6 тиждень/ 2 год	Тема 5-6. Економічні аспекти природокористування. Плата за використання природних ресурсів. Екологічний податок**.** Нові економічні інструменти екологічного менеджменту	Семінар, групова дискусія	1. Податковий кодекс України. Інтернет ресурс: https://tax.gov.ua/nk/ 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 5. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 6. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	2 год	6 тиждень
7 тиждень, 7 год.	Тема 7. Екологічний менеджмент на місцевому рівні. Моніторинг стану довкілля, ефективний контроль, природоорієнтовані рішення, превентивні заходи *Аналіз функцій та повноважень департаментів екології та природних ресурсів державних обласних*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 2. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державнеуправління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. – http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 3. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота, підготовка до*	7 тиждень

	адміністрацій в Україні - доповідь на семінар		«Університетська книга», 2005. – 759 с. 4. НазарукМ.М., КойноваІ.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Сайти державних обласних адміністрацій	*семінару, 5 год*	
8 тиждень, 7 год	Тема 8. Вдосконалення екологічного менеджменту на місцевому рівні шляхом розроблення та реалізації Місцевих екологічних планів дій. Досвід розробки та запровадження МЕПД в Україні та за кордоном *Аналіз одного з МЕПД, розробленого і реалізованого в Україні. Перешкоди виконання - доповідь на семінар*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Місцевий екологічний план дій “Вода для життя” chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://greenworld.in.ua/files/docs/1364759254.pdf 2. Клименко Н.О. Практикум з розробки стратегій місцевого сталого розвитку. Навчальний посібник // Клименко Н.О., В.М.Боголюбов, Л.В.Клименко, О.А.Брежицька. – Херсон, 2013 – 230 с. 3. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=1 4. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/KR210443?an=8 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота, підготовка до семінару, 5 год*	8 тиждень
8 тиждень, 2 год	Тема 7-8. Запровадження екологічного менеджменту на місцевому рівні. Закордонний досвід. Місцевий екологічний план дій.	Семінар, групова дискусія,	1. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=1 2. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/KR210443?an=8 3. Місцевий екологічний план дій «Вода для життя» для	2 год	8 тиждень

			міста Чортків. – режим доступу : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://greenworld.in.ua/files/docs/1364759254.pdf 4. Місцевий план дій в галузі довкілля та енергетики м.Ніжина . – режим доступу : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://civitas.eu/sites/default/files/leaps_nizhyn_2017-2020.pdf		
9 тиждень/ 7 год	Тема 9. Міжнародні екологічні стандарти. Історія розроблення та запровадження. Стандарт ISO – 14000: Система екологічного менеджменту. Особливості та переваги. Екологічні ДСТУ: запровадження в Україні, приклади успішної роботи СЕМа в Україні *Пошук підприємств України, що працюють за стандартами ІСО 14000 – доповідь на семінар*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 - 276p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	9 тиждень
10 тиждень/ 7 год	Тема 10. Поняття СЕМ. Процедура розробки та запровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах та в організаціях України. Етапи запровадження.	Лекція,	1. Даянкач А. Система екологічного менеджменту - повний посібник // Електронний ресурс. – режим доступу: https://www.dqsglobal.com/uk-ua/blog/sistema-ekologichnogo-menedzhmentu-povnij-posibnik 2. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І.	2 год *Опрацювання літератури*	10 тиждень

	Проаналізуйте перешкоди для широкого запровадження СЕМ на підприємствах України - доповідь на семінар	*Самостійна робота*	Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 3. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 4. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 – 276 p. 5. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	*самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	
10 тиждень/ 2 год	Тема 9-10. Історія міжнародних екологічних стандартів. Особливості та переваги Систем екологічного менеджменту ISO – 14000. Можливості запровадження в Україні, приклади успішної роботи СЕМа в Україні. Основні етапи запровадження.	Семінар, групова дискусія,	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 - 276p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год	10 тиждень

11 тиждень/ 7 год	Тема 11. Етапи запровадження СЕМ. Попередній екологічний аналіз діяльності підприємства/ організації. Екологічні аспекти основної діяльності підприємства. *Проаналізуйте і виявіть екологічні аспекти діяльності фермерського господарства (вирощування соняшника).- доповідь на семінар Визначення екологічних аспектів діяльності університету, офісу фірми (60 осіб), фермерського господарства (вирощування соняшника).*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 – 276 p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	11 тиждень
12 тиждень/ 7 год	Тема 12. Етапи запровадження СЕМ. Попередній екологічний аналіз діяльності підприємства/ організації. Екологічні аспекти неосновної/супутньої діяльності підприємства. *Визначення екологічних аспектів діяльності університету, офісу фірми (60 осіб) - доповідь на семінар.*	Лекція, *Самостійна робота*	1 Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2 ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 – 276 p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	11 тиждень

12 тиждень/ 7 год	Тема 11-12. Попередній екологічний аналіз діяльності підприємства/ організації. Визначення екологічних аспектів основної та супутньої діяльності підприємства/організації. Оформлення звіту.	Семінар, групова дискусія	1. Даянкач А. Система екологічного менеджменту - повний посібник // Електронний ресурс. – режим доступу: https://www.dqsglobal.com/uk-ua/blog/sistema-ekologichnogo-menedzhmentu-povnij-posibnik 2. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 3. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год	12 тиждень
13 тиждень/ 7 год	Тема 13. Етапи запровадження СЕМ Розроблення екологічної політики. Формування стратегічних цілей та завдань на основі попереднього екологічного аналізу діяльності підприємства *Проаналізуйте екологічні політики підприємств України, що працюють за стандартами ІСО 14000 – доповідь на семінар*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій Електронний ресурс. – режим доступу: https://pidru4niki.com/16520205/ekologiya/ekologichna_politika_programi_strategichni_plani_diy. 2. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 3. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка ІДЗ, 5 год*	13 тиждень

			%A3-ISO_14001-2015-.pdf		
14 тиждень/ 7 год	Тема 14. Етапи запровадження СЕМ Розроблення плану виконання завдань, прописаних у екологічній політиці. Узгодження питань фінансування, відповідальних за виконання та контроль.. *Проаналізуйте плани екологізації діяльності підприємств України, що працюють за стандартами ІСО 14000 – доповідь на семінар*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Даянкач А. Система екологічного менеджменту - повний посібник // Електронний ресурс. – режим доступу: https://www.dqsglobal.com/uk-ua/blog/sistema-ekologichnogo-menedzhmentu-povnij-posibnik	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка ІДЗ, 5 год*	14 тиждень
14 тиждень/ 2 год	Семінар 7. Захист індивідуальних завдань-проектів «Можливості запровадження системи екологічного менеджменту на об'єкті/території індивідуального магістерського дослідження»	Семінар, групова дискусія	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120. 4. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит» – Урядовий кур'єр . – 2004. - №	2 год	14 тиждень

			150. 5. Закон України Про стандартизацію // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 31, ст.1058		
15 тиждень/ 7 год	Тема 15. Процедура сертифікації ІСО 14000 та аудит. Контроль і постійне вдосконалення СЕМ *Підготовка до модульної роботи*	Лекція *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120. 4. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка ІДЗ, 5 год*	15 тиждень

16 тиждень/ 7 год	Тема 16. Оптимізація сучасного екологічного менеджменту в Україні на різних рівнях з використанням закордонного досвіду	Лекція, **Модульна робота**	1.Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 1. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 3. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html 5. http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації "Зелений світ". Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.	2 год *Опрацювання літератури, підготовка до захисту індивідуальних проектів, 5 год, підготовка до модуля 6 год*	16 тиждень
16 тиждень/ 2 год	Семінар 8. Захист індивідуальних завдань-проектів «Можливості запровадження системи екологічного менеджменту на об'єкті/території індивідуального магістерського дослідження»	Семінар, дискусія,	1. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.	2 год	16 тиждень